

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Ostravě rozhodl samosoudkyní JUDr. Zorou Šmolkovou ve věci

žalobce: B. U.

proti

žalované: Česká správa sociálního zabezpečení
sídlem Křížová 1292/25, 150 00 Praha 5

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 14. 2. 2024, ve věci starobního důchodu,

takto:

- I. Rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 14. 2. 2024, se **zrušuje** a věc se **vrací** žalované k dalšímu řízení.
- II. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Žalobní body:

1. Žalobou doručenou zdejšímu soudu dne 9. 4. 2024 se žalobce domáhal zrušení rozhodnutí žalované ze dne 14. 2. 2024, č. j. X (dále jen „napadené rozhodnutí“). Tímto žalovaná změnila své rozhodnutí ze dne 19. 8. 2022 ve výši přiznaného starobního důchodu. V prvním stupni žalovaná žalobci přiznala od 28. 4. 2022 starobní důchod ve výši 11 711 Kč měsíčně. Druhostupňovým a nyní napadeným rozhodnutím jej od 28. 4. 2022 zvýšila na 12 304 Kč měsíčně a současně jeho výši upravila pro jednotlivá časová období v souladu s měnící se

právní úpravou.

2. Mezi účastníky je spor o nezapočtení doby pojištění a vyměřovacích základů z umělecké činnosti. Prvostupňovým rozhodnutím nebyla započtena doba pojištění a nebyly započteny žalobcovy příjmy do vyměřovacích základů za dobu od 1. 10. 1984 do 30. 4. 1989. Za dobu od 1. 5. 1989 do 31. 12. 1992 nebyly do vyměřovacích základů započteny příjmy z umělecké činnosti. K námitkám žalobce žalovaná v napadeném rozhodnutí vyhodnotila jako dobu umělecké činnosti pouze dobu od 1. 10. 1984 do 31. 12. 1986. Počínaje dnem 1. 1. 1987 nebyla podle žalované prokázána účast žalobce na důchodovém pojištění umělců, neboť nebylo dodáno vyjádření příslušné spolupůsobící organizace, že byl žalobce k takové účasti přihlášen. Za rok 1986 žalovaná žalobci účast na pojištění uznala, uznala rovněž část příjmů z umělecké činnosti jako vyměřovací základ. Ve zbytku setrvala na svém předchozím posouzení.
3. S tímto žalobce nesouhlasil.
4. Žalobce uvedl, že jako umělec ve svobodném povolání působil od 1. října 1984. Byl registrován u Ochranné organizace autorské. Příjmy mu plynuly ze dvou základních činností, klavírista (umělecký výkon) a skladatel (vlastnictví a výkon autorských práv). V roce 1987 byl přijat do Ochranného svazu autorského pro práva k dílům hudebním. Tato organizace mu zprostředkovávala výplatu autorských honorářů, a po automatickém odečtení všech zákonných odvodů byly tyto vypláceny jako tzv. čistý příjem. Ke konci roku Ochranný svaz sečetl všechny příjmy a předal je finančnímu úřadu, který případně vyměřil dodatečnou daň. Veškeré příjmy žalobce doložil, včetně potvrzení o zaplacení rozdílu mezi zaplacenými odvody a skutečnou výší odvodu vyměřeným finančním úřadem.
5. Žalobce uvedl, že pokud Okresní správa sociálního zabezpečení nemá žalobcův spis, pak je to nepořádek na její straně. Žalobce si neuvědomuje, že by měl být v roce 1990 upozorněn na doložení skutečné výše příjmů z umělecké činnosti. Své povinnosti vůči státu vždy bezezbytku plnil. Ke dni 8. ledna 1993 skutečně podal přihlášku jako osoba samostatně výdělečně činná, protože získal živnostenské oprávnění na výrobu a prodej nosičů zvukových a obrazových záznamů a začal podnikat v této oblasti. Tato skutečnost nemá význam pro zápočet předchozí doby a zaplacení tehdy předepsaných odvodů.
6. Žalobce zdůraznil, že od podání přihlášky od 1. října 1984 jako umělec působí nepřetržitě bez ohledu na změny právních úprav. Od konce osmdesátých a počátkem devadesátých let byl evidován u více spolupůsobících organizací současně, Pražského kulturního střediska a Pragokonzertu a veškeré finanční odvody řešil s finanční správou v Praze.
7. Žalobce má za to, že na základě výzvy z 12. dubna 2023 doložil všechny doklady prokazující skutečný výkon umělecké činnosti v předmětném období. Předložil svou soukromou evidenci a bakalářskou práci, která jeho hudební kariéru mapovala. Přesto období od 1. ledna 1987 do 30. dubna 1989 v celkové době pojištění pro výši důchodu stále započteno není.
8. Žalovaná v rozhodnutích uvedla, že pro účast umělců v důchodovém systému je bezpodmínečně nutné vyjádření organizace spolupůsobící při provádění zabezpečení umělců. Spolupůsobící organizace však již neexistují. Dokumentace a spisy jsou prakticky nedohledatelné. Žalobce působil nejprve pod Krajským kulturním střediskem a Pražským kulturním střediskem, později pod Pragokonzertem a Slovkoncertem. Doklady těchto spolupůsobících organizací se však nepodařilo dohledat, kulturní střediska byla zrušena a archiv Pragokonzertu byl zničen při povodních v roce 2002. Má za to, že požadované by

bylo možno nahradit jinými důkazy, které ostatně předložil. Za stěžejní žalobce požaduje, že Finanční úřad pro hlavní město Praha jednoznačně potvrdil jeho výdělečnou činnost za sporné období i příjmy a výdaje z této činnosti. Žalobce odkázal na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. dubna 2007, č. j. 4 Ads 24/2006-173, ze kterého vyplývá, že vyjádření vrcholné ideové organizace či organizace spolupůsobící při provádění zabezpečení umělců má jen formální význam, že podmínkou vzniku, trvání a zániku důchodového zabezpečení podle tehdejší právní úpravy je pouze skutečný výkon umělecké činnosti jako povolání tvořící trvalý hlavní zdroj příjmu, nikoliv v pracovním poměru, a že pochybnosti týkající se existence vyjádření vrcholné ideové organizace a při zprostředkování přihlášky k důchodovému zabezpečení příslušnému národnímu výboru nelze klást k tíži žadatele o starobní důchod. Dále žalobce poukázal na rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 10. 5. 2023, č.j. 49 Ad 12/2022-34, který v obdobné věci uložil žalované zjistit výši příjmu od roku 1986 a vycházet zejména z potvrzení Finančního úřadu, jež se shodují i s údaji na sjetině Zúčtovacího střediska ochranné organizace autorské. Právě takové potvrzení žalobce žalované předložil.

9. Žalobce na základě výše uvedeného požadoval přehodnotit hrubý příjem z umělecké činnosti snížený o skutečné režijní náklady též za rok 1986, zohlednit pojištění za roky 1987 - 1988 a chybějící pojištění v roce 1989.

Stanovisko žalované

10. Žalovaná ve vyjádření k žalobě nejprve shrnula právní úpravu, upravující sociální zabezpečení umělců. Uvedla, že navzdory množství shromážděných listin zůstala nezodpovězena otázka, zda žalobce ve sporném období byl řádně účasten sociálního zabezpečení, a to mimo jiné navzdory neexistenci vyjádření tzv. spolupůsobící organizace.
11. Co se týče žalobcovy činnosti po 30. 4. 1989, v řízení nebylo prokázáno, že by žalobce podal novou přihlášku k důchodovému zabezpečení a pojistné zaplatil do 31. prosince 1990, když zabezpečení umělců zaniklo 30. dubna 1990. Uvedené vyplývá, jak z § 6 odst. 1 písm. f) zákona č. 100/1988 Sb. a § 62 odst. 1 vyhlášky č. 149/1988 Sb. Žalovaná nemá za prokázané, že by žalobce takovou přihlášku podal a pojistné platil. Tvzení žalobce, že předepsané odvody hradil, nemá oporu v žádném z pramenů, se kterým žalovaná vycházela. Tato skutečnost neplyne ani z potvrzení Finančního úřadu pro hlavní město Praha ze 16. března 2022 o příjmech z umělecké činnosti v letech 1985-1992, ani z připojených platebních výměrů, a to bez zřetele na to, že žalobcovy příjmy z této činnosti evidentně podléhaly dani.
12. Co se týče předchozích roků, žalovaná souhlasí s tím, že podle žalobcem dovolávaného rozsudku Nejvyššího správního soudu absence vyjádření spolupůsobící organizace sama o sobě nevyklučuje prokázání doby důchodového pojištění. Otázkou je, zda shromážděné důkazy jej bez vyjádření spolupůsobící organizace prokazují. Podle žalované nikoliv. Potvrzení Finančního úřadu pro hlavní město Prahu ze 16. března 2022 o příjmech z umělecké činnosti v letech 1985-1995 nese otisk razítka „Obecní dům Praha – PKS“ bez jakéhokoli data a doby výkonu umělecké činnosti. Ačkoliv žalobcem citovaný rozsudek Krajského soudu v Praze potvrzení Finančního úřadu za dostatečný považuje, nelze přehlédnout, že sporné roky byly v tehdejší věci potvrzeny příslušnou organizací spolupůsobící při provádění zabezpečení umělců. Podle žalované neexistuje k nárokovanému období dostatečná jistota o účasti žalobce na sociálním zabezpečení.
13. Žalovaná poukázala na to, že na rozdíl od soudu nemůže zákony vykládat historicko-

teleologickým výkladem či aplikovat přirozené nadpozitivní právo.

Zjištění ze správního spisu:

14. Ze správního spisu krajský soud zjistil tyto skutečnosti podstatné pro posouzení věci.
15. Žalobce požádal o starobní důchod před dosažením důchodového věku. V žádosti uvedl, že od 1. října 1984 do 31. 12. 1992 má pojištění z umělecké činnosti, od 1. 1. 1993 dosud pojištění jako osoba samostatně výdělečně činná a od 20. 6. 2013 pojištění v rámci Ochranného svazu autorského pro práva k dílům hudebním.
16. O žádosti žalovaná rozhodla 19. srpna 2022. Žalobci přiznala od požadovaného data starobní důchod ve výši 11 711 Kč měsíčně. Rozhodnutí odůvodňoval osobní list důchodového pojištění, ze kterého vyplývá doba pojištění od 7. 3. 1979 do 30. 9. 1984 a následně až od 1. 5. 1989 do 31. 3. 2022. Vyměřovací základ je uznán za dobu od 1. 5. 1989 do 31. 12. 1989 ve výši 22 760 Kč, za celý rok 1990 ve výši 35 955 Kč, za celý rok 1991 ve výši 48 709 Kč a za rok 1992 ve výši 53 979 Kč. V této době vyměřovací základ vyplýval ze zaměstnání. Od roku 1993 je vyměřovací základ stanoven ze samostatné výdělečné činnosti. V období od 1. 10. 1984 do 30. 4. 1989 není uvedena žádná doba pojištění ani započten žádný vyměřovací základ.
17. Proti rozhodnutí podal žalobce námitky. Namítl nesprávnost osobního listu důchodového zabezpečení za dobu od 1. 10. 1984 do 30. dubna 1989, kdy nebyly zohledněny výdělky z jeho umělecké činnosti a jím získaná doba pojištění. Za dobu od 1. 5. 1989 do 31. 12. 1992 byla započítána pouze doba zaměstnání a výdělky získané z pracovního poměru u Českého rozhlasu, nikoliv však příjmy, jichž dosáhl jako umělec na volné noze a později osoba samostatně výdělečně činná. Žalobce zdůraznil, že vždy řádně hradil všechny zákonné odvody. Proto žádal o přepočet.
18. O námitkách rozhodla žalovaná nyní napadeným rozhodnutím. Vyšla z opraveného osobního listu důchodového pojištění, ve kterém žalobci nově uznala dobu pojištění od 1. 10. 1984 do 31. 12. 1985, u které nezapočetla žádný vyměřovací základ. Za dobu od 1. 1. 1986 do 31. 12. 1986 započtetla 365 dnů pojištění a vyměřovací základ 16 400 Kč. Za dobu od 1. 1. 1987 do 30. 4. 1989 není započtena žádná doba pojištění ani vyměřovací základ. Za dobu od 1. 5. 1989 je osobní list shodný jako osobní list, jež byl přílohou prvostupňového rozhodnutí. Je tedy započtena doba pojištění a rovněž stanoven vyměřovací základ, s jehož výší však žalobce nesouhlasil již v námitkách, kdy uvedl, že nebyly zahrnuty dosažené příjmy, tak nyní v žalobě.

Právní posouzení:

19. Pro posouzení vzniku nároku na starobní důchod obecně, i na starobní důchod před dosažením důchodového věku, je rozhodné dosažení potřebného věku a potřebné doby pojištění. Pro jeho výši je rozhodná výše výpočtového základu a doba pojištění.
20. Konkrétně nárok na starobní důchod před dosažením důchodového věku upravuje § 31 odst. 1, zákona č. 155/1995 Sb., který ve znění účinném ke dni podání žádosti (dále jen „ZDP“) zní: *pojištěnec má nárok na starobní důchod před dosažením důchodového věku, jestliže získal dobu pojištění stanovenou podle § 29 odst. 1 nebo § 29 odst. 3 písm. a) a do dosažení důchodového věku mu ode dne, od něhož se starobní důchod přiznává, chybí nejvýše 3 roky.*
21. Výše starobního důchodu se vypočte z tzv. základních prvků uvedených v § 33 ZDP, kterými jsou *základní výměra* (10 % průměrné mzdy měsíčně) a *procentní výměra*, která se

stanoví procentní sazbou z výpočtového základu podle doby pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod a podle doby pojištění získané po vzniku nároku na tento důchod. Výše předčasného důchodu je oproti řádnému starobnímu důchodu nižší ve výši procentní výměry (§ 36 odst. 1 ZDP): výše procentní výměry starobního důchodu, na který vznikl nárok podle § 31, se stanoví podle § 34 odst. 1 s tím, že tato výše se snižuje (...).

22. Výpočtový základ (§ 15 ZDP) se stanoví z osobního vyměřovacího základ (§ 16 ZDP), kterým je měsíční průměr úhrnu ročních vyměřovacích základů pojištěnce za rozhodné období a kterým je (podle odstavce třetího tohoto ustanovení) v době od 1. 1. 1996 *vyměřovací základ pro stanovení pojistného podle zvláštního zákona, jímž se miní zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Za dobu před 1. 1. 1996 je jím hrubý výdělek stanovený pro účely důchodového zabezpečení podle předpisů platných před 1. lednem 1996.*
23. Výše vyměřovacího základu se zásadně (s výjimkou v druhé větě) posuzuje podle § 18 odst. 4 ZDP od roku 1986: *Do rozhodného období se nezahrnují kalendářní roky před rokem 1986.*
24. *Dobou pojištění je od 1. 1. 1996 doba účasti na pojištění (§ 11 odst. 1 ZDP) a doba zaměstnání získaná před 1. 1. 1996 podle předpisů platných před tímto dnem (§ 13 odst. 1 ZDP).*
25. Uvedená úprava odráží změnu koncepce starobních důchodů, která nastala od 1. 1. 1996. Do 31. 12. 1995 byly pro vznik nároku i výši starobního důchodu rozhodující délka zaměstnání a zde dosahovaného průměrného hrubý měsíčního výdělku:

[viz § 20 zákona č. 100/1988 Sb., upravující nárok na starobní důchod nebo na poměrný starobní důchod; § 22 a násl. téhož zákona upravuje výši plného starobního důchodu - zjednodušeně - v základní výměře v závislosti na počtu odpracovaných let v příslušné pracovní kategorii a výši průměrného výdělku a u poměrného starobního důchodu pouze na výši průměrného výdělku (§ 27). § 15 zákona č. 121/1975 Sb. upravuje nárok na plný a poměrný starobní důchod; § 18 téhož zákona, upravuje výši plného starobního důchodu (zjednodušeně) tak, že v základní výměře je odvislá od počtu odpracovaných let v příslušné pracovní kategorii a v další výměře od průměrného měsíčního výdělku Výše poměrného starobního důchodu je závislá od průměrného měsíčního výdělku (§19)].

Od 1. 1. 1996 je rozhodující délka pojištění a výpočtový základ pro stanovení pojistného. Byla tedy opuštěna dosavadní koncepce zásluhovosti na sociálním zabezpečení výkonem zaměstnání (§ 1 odst. 1 a 3 zákona č. 100/1988 Sb., § 1 odst. 3 zákona č. 121/1975 Sb.) ve prospěch koncepce pojištění. Z důvodové zprávy k zákonu č. 155/1995 Sb. vyplývá:

Nový důchodový systém je koncipován jako subsystém sociálního pojištění (vedle pojištění nemocenského), v rámci něhož jsou poskytovány peněžité dávky nahrazující příjem z výdělečné činnosti. Cílem reformy důchodového systému je dlouhodobě zajistit racionální vazbu mezi příjmy v období ekonomické aktivity a příjmy v postproduktivním věku, a to jak z pohledu mezigenerační solidarity, tak z hlediska vývoje individuálních příjmů a vytvořit systém, který by finančně nadměrně nezatěžoval budoucí generace. Z návazných sociálních systémů (státní sociální podpory, resp. sociální pomoci) budou poskytovány dávky, které nebudou vázány na oblast práce a mimo to budou příjmově resp. majetkově testované. Výsledkem této koncepce bude systém dávek zaručující každému občanu, tedy i důchodci, že jeho příjmy neklesnou pod úroveň společensky uznaného životního minima a prostřednictvím adresně poskytovaných dávek bude dosaženo hospodárného financování sociálního systému.

Do přijetí zákona č. 155/1995 Sb. (s níže uvedenou výjimkou, viz odstavec 29 tohoto rozsudku) bylo sociální zabezpečení navázáno toliko na státní rozpočet, nikoliv na vlastní ekonomický základ tvořený příspěvky zabezpečených osob.

26. Sociální zabezpečení umělců v době před 1. 1. 1996 mělo své specifikum.
27. Pro první sporné období 1. 1. 1986 do 30. 4. 1989 se řídilo nejprve úpravou obsaženou v zákoně č. 121/1975 Sb. důchodového zabezpečení, jehož dávkou byl též starobní důchod, byli podle jeho § 3 písm. f) *účastni vědeckí pracovníci, spisovatelé, hudební skladatelé, výtvarní umělci, architekti, novináři, výkonní umělci a artisté*; pro všechny kategorie zde zákon zavedl zkratku „pracující“. Prováděcím předpisem k tomuto § 3 písm. f) byla vyhláška č. 128/1975 Sb., která nejprve v § 72 blíže definovala umělce a v § 74 odst. 1 stanovila vznik povinného zabezpečení takto: *povinné zabezpečení umělce vzniká dnem, kterým podle vyjádření organizace spolupůsobící při provádění zabezpečení umělců začal umělec soustavně vykonávat svou činnost, a zaniká dnem, kterým podle vyjádření této organizace uvedená činnost skončila; zaniká také dnem, od něhož umělec již nesplňuje některou z podmínek uvedených v § 73 odst. 1.* Povinné zabezpečení platilo podle § 73 odst. 1 pro ty umělce, kteří *podle vyjádření organizace spolupůsobící při provádění zabezpečení umělců (§ 84 odst. 1) vykonávají svou činnost jako povolání tvořící trvalý a hlavní zdroj příjmů, avšak nikoliv v pracovním poměru, nejsou již z jiného důvodu účastni důchodového zabezpečení nepožívají důchod starobní, invalidní, důchod za výsluhu let, ani osobní důchod, jsou účastni zabezpečení v nemoci, zabezpečení matky a dítěte a důchodového zabezpečení jako pracující s odchylkami uvedenými v tomto díle vyhlášky.* Kromě tohoto povinného zabezpečení existovalo i dobrovolné, kterým byli zabezpečeni ti umělci, kteří na důchodové zabezpečení byli účastni nebo požívali některý z důchodů (§ 73 odst. 2).
28. Od 1. 10. 1988 došlo ke změně zákonné úpravy zákonem č. 100/1988 Sb., který měnil zejména terminologii. V zásadě pro vznik sociálního zabezpečení umělců požadoval totéž [§ 6 odst. 1 písm. d) a § 8 odst. 1 písm. d)], když výkon činnosti umělce mimo pracovní poměr byl zásadně považován za pracovní poměr jako základní podmínka účasti na zabezpečení. Prováděcí vyhláška č. 149/1988 Sb., která od 1. 10. 1988 nahradila vyhlášku č. 128/1975 Sb., v § 61 vázala účast umělců na důchodovém zabezpečení na dvě podmínky (s určitými výjimkami): *podle vyjádření organizace spolupůsobící při provádění zabezpečení umělců vykonávají soustavně uměleckou činnost jako své povolání tvořící trvalý zdroj příjmu, avšak nikoliv v pracovním poměru, a jejich příjem z této činnosti v předchozím kalendářním roce činí nejméně 12 000 Kčs.* Podle odstavce čtvrtého pak platilo totéž pravidlo, jako podle předchozí vyhlášky: *účast na zabezpečení umělce vzniká dnem, kterým podle vyjádření organizace spolupůsobící při provádění zabezpečení umělců začal umělec vykonávat soustavně uměleckou činnost, a zaniká dnem, kterým podle vyjádření uvedené organizace umělec tuto činnost skončil.*
29. Tato úprava přetrvala do 30. 4. 1990. Od 1. 5. 1990 byl novelizován jak zákon č. 100/1988 Sb. zákonem č. 110/1990 Sb., tak stávající prováděcí vyhláška vyhláškou č. 123/1990 Sb. Nově byla zavedena kategorie osob samostatně výdělečně činných, které byly rovněž účastny sociálního zabezpečení, ovšem již na základě systému pojištění. Zákon tak reagoval na nově otevřenou možnost podnikat. Podle jeho důvodové zprávy:

Předložený návrh zákona řeší především naléhavé a nezbytné otázky vztahující se k nově navrhované zákonné úpravě podnikání soukromými podnikateli. Návrh zákona o živnostenském podnikání upravuje nově možnost podnikání a vymezuje jeho rozsah a podmínky; umožňuje též zaměstnávat jiné občany. V návaznosti na to je potřebné vyřešit též nemocenské a důchodové zabezpečení podnikatelů a dalších osob samostatně výdělečně činných, zejména rolníků

a občanů činných v uměleckých profesích. Dosavadní úprava již nebude postačovat a je nutno ji změnit. Změna bude spočívat jednak v důsledném přechodu na systém pojištění, jednak ve vyrovnaní rozdílů mezi dosavadním pojištěním osob samostatně hospodařících a zabezpečením ostatních občanů. Protože dosavadní právní úprava obsažená v prováděcím předpisu k zákonu o sociálním zabezpečení (vyhláška federálního ministerstva práce a sociálních věcí č. 149/1988 Sb.) je vydána na základě zmocnění obsaženého v zákoně č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, které v nové situaci již nevyhovuje, navrhuje se též potřebná úprava zmocňovacího ustanovení.

Ke vzniku zabezpečení osob samostatně výdělečně činných, mezi které podle § 61 odst. 1 písm. b) prováděcí vyhlášky umělci patřili, se vyžadovala přihláška a zaplacení pojištění (§ 62). Pokud se tak nestalo, došlo k zániku sociálního zabezpečení, aniž by bylo automaticky převedeno ze sociálního zabezpečení umělce na sociální zabezpečení OSVČ.

30. Sporné období spadá do doby před 1. 1. 1996.

A. Období od 1. 1. 1987 do 30. 4. 1989

31. V období 1. 1. 1987 do 30. 4. 1989 žalovaná žalobci nezapočetla ani dobu pojištění ani žádný vyměřovací základ. K tomuto období v napadeném rozhodnutí uvedla, že *od 1. 1. 1987 nebyla prokázána účast žalobce na důchodovém pojištění umělců, neboť nebylo dodáno vyjádření příslušné spolupůsobící organizace, které s odkazem na výše citovanou úpravu ve vyhláškách č. 128/1975 Sb. a vyhlášky č. 149/1988 Sb. považovala za bezpodmínečně nutné.*

32. K problematice absence vyjádření příslušné spolupůsobící organizace se již opakovaně vyjádřila judikatura správních soudů. V žalobcem dovolávaném rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 4. 2007, č. j. 4 Ads 24/2006-181, Nejvyšší správní soud za podobné skutkové situace a na podkladě vyhlášky č. 128/1975 Sb., vyslovil, že *vyjádření vrcholné ideové organizace či organizace spolupůsobící při provádění zabezpečení umělců včetně zprostředkování přihlášek k důchodovému zabezpečení příslušnému národnímu výboru má jen formální význam* a za rozhodující považoval vlastní výkon umělecké činnosti jako povolání tvořící trvalý a hlavní zdroj příjmu nikoliv v pracovním poměru a současnou absenci účasti na důchodovém zabezpečení z jiného důvodu, tedy zbývající podmínky pro vznik důchodového zabezpečení podle této vyhlášky. V tehdy projednávané věci žalovaná rozhodla podle jazykového znění citované úpravy, což ji Nejvyšší správní soud vytkl a uložil ji zkoumat skutečný výkon umělecké činnosti a z něj vyplývající příjmy žadatele o důchod. Krajský soud nemá žádný důvod se od tohoto výkladu nyní odchýlit při posouzení účasti žalobce na sociálním zabezpečení za rok 1987, jež byl upraven vyhláškou č. 128/1975 Sb.

33. Vzhledem k tomu, že úprava podle vyhlášky č. 149/1988 Sb. je velmi podobná, krajský soud nevidí žádný důvod, proč v nyní posuzované věci stanovisko Nejvyššího správního soudu neaplikovat též na dobu roku 1988 a od 1. 1. 1989 do 30. 4. 1989. Obě prováděcí vyhlášky totiž důchodové zabezpečení vázaly nikoliv na účasti na pojištění, ale bylo odvislé od výkonu zaměstnání, což vyplývalo z tehdy přijaté koncepce sociálního zabezpečení (viz též odstavec 25 tohoto rozsudku). Jak žalobce správně poukázal, za tehdy platné úpravy neměl prakticky možnost ovlivnit, zda bude či nebude důchodově zabezpečen; pokud vykonával uměleckou činnost jako trvalý a jediný zdroj příjmů, zabezpečen byl povinně, stejně jako ostatní občané v „klasickém“ zaměstnání. Důchodové zabezpečení bylo vázáno na státní rozpočet, nikoliv na odvody hrazené zabezpečenými osobami. Účast na něm se tedy na výši příjmů žalobce nijak neprojevila a ani touto formou nemohl být nijak „upozorněn“, že by snad na sociálním zabezpečení nebyl účasten. Konečně, již tím, že vykonával svou výdělečnou činnost, účasten

byl bez dalšího. Důchodové zabezpečení bylo vystavěno na konceptu zásluh o rozvoj společnosti právě ve formě „práce pro společnost“, nikoliv na pojištění a zaplaceném pojistném, jak je tomu v současnosti. Účast na sociálním zabezpečení nejen umělců vznikala již samotným výkonem umělecké činnosti (za splnění výše uvedených dalších podmínek). Nehrazení povinných odvodů (placení pojistného dle dnešní úpravy) právní úprava jako důvod ztráty či nenabytí účasti na sociálním zabezpečení neuváděla a ani nepřipouštěla (obdobně viz rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 10. 5. 2023, č. j. 49 Ad 12/2022-34, bod 69), což je logické, když žádné takové odvody neexistovaly. Prohlášení spolupůsobící organizace tak nijak neovlivňovalo ekonomický základ důchodového zabezpečení v tehdy platné koncepci.

34. Za této situace lze shodně s Nejvyšším správním soudem konstatovat, že prohlášení spolupůsobící organizace mělo jen formální význam a sloužilo spíše ideologickým cílům, nikoliv získání důchodového zabezpečení.
35. Žalovaná, která vyšla z jazykového znění uvedených ustanovení a tato nevyložila s ohledem na jejich účel a kontext doby, nehodnotila, resp. nedostatečně hodnotila další důkazy, které žalobce na podporu svého tvrzení o tom, že v tomto období vykonával uměleckou činnost jako jediný a trvalý zdroj příjmů. Zejména pak nepřihlédla k vyjádření Finančního úřadu hl. m. Praha z 16. 3. 2022 a z 12. 6. 2023 a předložené přílohy – výkazy honorářů. Krajský soud uzavírá, že napadené rozhodnutí je v této části nezákonné. Žalovaná je v dalším řízení vázána právním názorem zdejšího soudu, že vyjádření spolupůsobící organizace má pouze formální význam a pro vznik a trvání sociálního zabezpečení je rozhodující, zda žalobce vykonával uměleckou činnost jako hlavní zdroj příjmů a výše těchto příjmů. Žalovaná je tedy povinna pro stanovení doby pojištění a výši vyměřovacího základu posoudit shromážděné podklady pro rozhodnutí z hlediska, zda prokazují skutečný výkon umělecké činnosti, z něj vyplývající příjmy.

b. Rok 1986

36. Za rok 1986 žalovaná žalobci uznala jako dobu pojištění dobu výkonu jeho umělecké činnosti. Sporná je však žalovanou uznaná výše vyměřovacího základu.
37. Žalovaná v napadeném rozhodnutí žalobci uznala jako příjem 20 500 Kč, výdaje 4 100 Kč a jako vyměřovací základ tedy 16 400 Kč, na základě potvrzení o výši příjmu spolupůsobící organizace (Obecní dům). Neuznala však další příjmy, kterých se žalobce dovolával, a které vyplývají z potvrzení Finančního úřadu pro hl. m. Prahu z 16. 3. 2022, podle nějž výše příjmů žalobce činila 51 239 Kč a výdaje 10 247 Kč. Vzhledem k neexistenci (nenalezení) správního spisu žalobce, vzhledem k „rozporům“ mezi tímto potvrzením Finančního úřadu a potvrzením o příjmu od Odboru sociálních věcí a zdravotnictví ONV Praha 7 za rok 1986 (z nějž žalovaná zjistila výše uvedený spolupůsobící organizací potvrzený údaj 20 500 Kč) a údaji z honorářových listů, a vzhledem k názoru, že účast na sociálním zabezpečení podle žalované nevyplývala z honorářů z umělecké činnosti, žalovaná tyto neuznala. Krajský soud s tímto nemůže souhlasit.
38. Předně je chybná úvaha žalované, že sociální (tedy i důchodové) zabezpečení v dané době nevyplývalo z příjmů umělce z honorářů. Naopak, jak bylo vysvětleno výše, sociální zabezpečení vyplývalo pouze z výkonu umělecké činnosti, a tedy z něj dosažených příjmů. Mezi účastníky není sporné, že žalobce vykonával uměleckou činnost a tuto vykonával jako hlavní a trvalý zdroj příjmů. Pokud je rovněž nesporné, že tvrzené honoráře pocházely z této

umělecké činnosti a honoráře zdanil, tedy šlo o příjmy legální, pak je absurdní a tehdejší právní úpravě sociálního zabezpečení i společenskému kontextu neodpovídající závěr, že zdaněné honoráře nemohly být vyměřovacím základem pro sociální zabezpečení. Žalobce sám nemohl nijak ovlivnit, zda některé honoráře z umělecké činnosti, kterou legálně vykonával, ovlivňují jeho účast na sociálním zabezpečení a mají být vyměřovacím základem, když účast na sociálním zabezpečení vyplývala přímo z tohoto zaměstnání, kterým v jeho případě byl výkon umělecké činnosti. Shodně uvedl Krajský soud v Praze ve výše citovaném rozsudku 49 Ad 12/2022 v odstavci 106 a 110.

39. Žalovaná konkrétně nespecifikovala „rozpory“, které mezi podklady shledala, kromě rozporu mezi vyjádřením Finančního úřadu a Odboru sociálních věcí a zdravotnictví ONV. Tento rozpor je však vysvětlitelný zejména nedohledáním potvrzení spolupůsobící organizace u dalších příjmů, kromě uvedeného příjmu 20 500 Kčs. Pokud žalobce podle vyjádření Finančního úřadu z 16. 3. 2022 a z 12. 6. 2023, které jsou nadto doloženy ročními vyúčtováními, obdržel příjmy z honorářů a z nich odvedl daně, pak z napadeného rozhodnutí ani ze spisového materiálu nevyplývá, proč tyto nelze považovat za součást vyměřovacího základu a na základě čeho měly být vyjmuty z tehdejší koncepce sociálního zabezpečení. Žalovanou shledané rozpory mezi potvrzením Finančního úřadu a honorářovými listy krajský soud nemůže nijak hodnotit, neboť je žalovaná neuvedla. Obecně však je nutno s ohledem na odstup času a tehdejší úpravu sociálního zabezpečení případné nesrovnalosti posoudit nikoliv v neprospěch žalobce, který v té době byl závislý na postupech tehdejších úřadů, do kterých měl jenom omezenou možnost zasáhnout. Ačkoliv je řízení o nároku na starobní důchod před dosažením důchodového věku a o jeho výši řízením o žádosti, nezbavuje to žalovanou povinnosti zjistit všechny skutečnosti rozhodné pro její posouzení, zejména pak v době před rokem 1989, a neexistenci či ztrátu dokumentace a spisu nehodnotit v neprospěch žalobce (obdobně viz cit. rozsudek Krajského soudu v Praze 49 Ad 12/2022, odstavce 67 až 69).
40. Krajský soud uzavírá, že žalovaná vedena nezákonnou úvahou o vlivu absence vyjádření spolupůsobící organizace a vlivu příjmů z honorářů na výši vyměřovacího základu nesprávně posoudila shromážděné podklady pro rozhodnutí, zejména pak potvrzení Finančního úřadu z 16. 3. 2022 a 12. 6. 2023, které nesprávně považovala za vyloučené z důvodu rozporu s potvrzením Odboru sociálních věcí a zdravotnictví ONV. Napadené rozhodnutí je ohledně výše vyměřovacího základu za rok 1986 nezákonné a nesprávné.

C. Doba od 1. 5. 1989 do 30. 4. 1990

41. K této době se žalovaná nijak nevyjádřila. Z napadeného rozhodnutí, resp. z žalobcova evidenčního listu, vyplývá uznání doby pojištění a zjištěný vyměřovací základ, s jehož výší žalobce nesouhlasí. Žalovaná pouze konstatovala, že počínaje dnem 1. 1. 1987 nebyla prokázána účast žalobce na důchodovém pojištění umělců, neboť nebylo dodáno vyjádření příslušné spolupůsobící organizace. V tomto směru je napadené rozhodnutí nepřezkoumatelné pro absenci jeho důvodů. Krajský soud pro další řízení zdůrazňuje, že i pro toto období platí co do posouzení podkladů pro rozhodnutí závěry vyřčené výše k roku 1986 (viz odstavci 39 tohoto rozsudku).

D. Doba po 30. 4. 1990

42. Co se týče doby po 30. 4. 1990, k této se žalovaná v napadeném rozhodnutí rovněž nevyjádřila, když pouze zopakovala zjištění z prvostupňového rozhodnutí. Konstatovala, že

počínaje dnem 1. 1. 1987 nebyla prokázána účast žalobce na důchodovém pojištění umělců, neboť nebylo dodáno vyjádření příslušné spolupůsobící organizace. Nijak nereagovala na změnu právní úpravy vyhláškou č. 123/1990 Sb. a k požadovanému započtení příjmů žalobce, které tento tvrdil, se nevyjádřila. V části sporné výše vyměřovacího základu za toto období je napadené rozhodnutí proto nepřezkoumatelné. Žalovaná sice ve vyjádření k žalobě svůj názor na tuto otázku vyjádřila. K její argumentaci však soud nemůže přihlídnout, protože předmětem jeho přezkumu je napadené rozhodnutí a jeho důvody, nikoliv vyjádření k žalobě. Důvody, pro které bylo vydáno rozhodnutí, musí správní orgán vtělit do jeho odůvodnění, a nikoliv je doplňovat v řízení před správními soudy (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 9. 2003, č. j. 1 A 629/2002 – 25, ze dne 3. 3. 2016, č. j. 7 Azs 322/2015-43, č. j. 10 Afs 352/2019-26, bod 28 nebo ze dne 19. 11. 2024 č. j. 7 Ads 167/2024-36 bod 28). Krajský soud pouze *obiter dictum* odkazuje na již vyslovené v odstavci 29, tedy že od 1. 5. 1990 účast na sociálním zabezpečení u umělců vyžadovala s ohledem na novelizaci provedenou vyhláškou č. 123/1990 Sb. novou přihlášku k sociálnímu zabezpečení a zejména hrazení pojistného.

Závěr a náhrada nákladů řízení

43. Vzhledem k tomu, že napadené rozhodnutí je nezákonné, nesprávné a částečně nepřezkoumatelné, jak bylo uvedeno v odstavcích 35, 40, 41 a 42, krajský soud je zrušil podle § 78 s. ř. s. a věc vrátil žalované k dalšímu řízení. Vysloveným právním závěrem je žalovaná vázána (§ 78 odst. 4 a 5 s. ř. s.).
44. V řízení byl plně procesně úspěšný žalobce, který však žádné náklady řízení nežádal. Soud proto žádnému z účastníků řízení náhradu nákladů řízení nepřiznal § 60 odst. 1 s. ř. s.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **je možno** podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů po doručení tohoto rozhodnutí k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně. Podmínkou řízení o kasační stížnosti je povinné zastoupení stěžovatele advokátem, pokud stěžovatel sám nemá vysokoškolské právnické vzdělání.

Ostrava 12. března 2025

JUDr. Zora Šmolková
samosoudkyně